

SMJERNICE ZA SIGURAN I ZDRAV PUT DO ŠKOLE

TIJEKOM I NAKON PANDEMIJE BOLESTI COVID-19

Zahvale

Ovaj dokument izradile su Natalie Draisin (FIA Foundation) i Joanne Vincenten (UNICEF). Posebna zahvala Roryju Nefdtu, Raoulu Bermejou, Lisi Bender i Lindi Jones (UNICEF); Seung Lee i Jeanne Long (Save the Children) te Aviju Silvermanu i Richardu Clarkeu (FIA Foundation) na njihovoj bliskoj suradnji. Tehnički doprinos dali su i FIA Foundation (Zaklada Međunarodne automobilističke federacije), članovi organizacije Child Health Initiative (Inicijativa za zdravlje djece) i drugi akteri putem rasprave na Internetu i osobne komunikacije, pri čemu su se posebice istaknuli AIP Foundation (Zaklada za prevenciju ozljeda u Aziji), Institut za svjetske resurse (WRI), Ministarstvo prometa Etiopije, organizacija Amend, National Center for Safe Routes to School (Nacionalni centar za sigurne rute do škole), Zaklada Bernard van Leer, Bogota Secretaría Distrital de Movilidad, organizacija Access Exchange International, Međunarodni program procjene cesta, Sveamerička zdravstvena organizacija, Svjetska zdravstvena organizacija (WHO), ASIRT (Udruženje za siguran međunarodni cestovni promet) Kenija, Program Ujedinjenih naroda za izvanredne situacije te George institut. Zahvalni smo revidentima, Meleckidzedecku Khayesiju (WHO) i kolegama iz UNICEF-a, među kojima su Thomas George, Anna Burlyaeva, Cynthia Brizuela, Fouzia Shafique, Oya Zeren Afsar, Luwei Pearson, Robert Jenkins, kao i Timu matične strukture za zdravlje u izvanrednim situacijama te Timu matične strukture za obrazovanje u izvanrednim situacijama.

Autorska prava za fotografije

Naslovnica: ©UNICEF/UN09148/Lynch

Sadržaj: ©Unsplash

Stranica iv: ©UNICEF/UN0261841/Ramasomanana

Stranica 4: ©UNICEF/UNI357821/Buta

Stranica 5: ©Edward Echwalu

Stranica 10: ©AdobeStock

Unutarnje stražnje korice: ©UNICEF/Tanzanija

Stražnje korice: ©UNICEF/UN0259986/Raab

Napomena:

Sve imenice koje ovaj prijevod spominje u jednom rodu (npr. nastavnik, ravnatelj, donositelj odluka) podrazumijevaju pripadnike svih rodnih identifikacija.

Sadržaj

Uvod 1

Ključne radnje 2

1.	Mobilizirajte cijelu školsku zajednicu	4
2.	Osigurajte fizičko distanciranje tijekom izlaska iz te ulaska u prijevozno sredstvo na putu do škole	5
3.	Dajte prednost aktivnom prijevozu radi podržavanja fizičkog distanciranja	5
4.	Pobrinite se da je pješaćenje, vožnju biciklom, romobilom i korištenje invalidskih kolica sigurno	6
5.	Pomozite učenicima koji voze bicikl i romobil da slijede protokole	6
6.	Smanjite upotrebu privatnih vozila	7
7.	Školske autobuse promatrajte kao nastavak učionice	7
8.	Promičite sigurnost i higijenu u javnom i dijeljenom prijevozu	8
9.	Osigurajte jednake mogućnosti pristupa za marginalizirane skupine	9
10.	Dugoročno održavanje promjena	9

Kontrolne liste za podršku organiziranju sigurnih i zdravih putovanja do škole 10

Kontrolna lista za obrazovna tijela i donositelje politika	11
Kontrolna lista za upravitelje škola, nastavnike i školske zaposlenike	11
Kontrolna lista za roditelje/pružatelje skrbi i članove zajednice	12
Kontrolna lista za studente	13
Reference	

Uvod

Djeca imaju pravo na obrazovanje. Ako se škole ponovno ne otvaraju, sva djeca moraju imati pristup učenju pomoću alternativnih sredstava. Kako se pandemija bolesti COVID-19 razvija, a države počinju ublažavati mjere karantene, UNICEF je pozvao na ponovno otvaranje škola. Kada se škole ponovno otvore, moramo proučiti ne samo mjere koje pomažu održavanju sigurnosti učenika u prostorima škola, već i one koje se tiču putovanja do škola. Ove mjere ne samo da mogu pomoći u održavanju sigurnosti učenika tijekom pandemije bolesti koronavirusa (COVID-19), već mogu i pomoći u rješavanju ostalih sigurnosnih pitanja, poput nesreća u cestovnom prometu, koje po učestalosti predstavljaju prvi uzrok smrti mladih ljudi u dobi od 5 do 29 godina.¹

Mjere koje se koriste kao dio odgovora na pandemiju također mogu pomoći u rješavanju problema koji predstavljaju ove ozljede, smrtni slučajevi i druge štetne posljedice po zdravlje, koji se mogu spriječiti. Stvaranje prostora za fizičko distanciranje i dobre higijenske prakse omogućuju zdravo i sigurno pješčenje, vožnju biciklom i romobilom, kao i izlazak te ulazak u prijevozno sredstvo na otvorenom, kod škole. Ovo je idealno jer je manja vjerojatnost da će se COVID-19 širiti na otvorenom.² Više prostora smanjuje prometne gužve, a smanjena brzina također pomaže u poboljšavanju kvalitete zraka i sigurnosti na cestama.³ Takve promjene moraju postati trajne kako bi se promicala pravičnost i osigurala sigurna, zdrava putovanja za djecu, baš kakva djeca zaslužuju.

Kako se škole ponovno otvaraju, svi bi trebali igrati određenu ulogu u održavanju sigurnosti i zdravlja učenika na svakom koraku. Stoga UNICEF, uz podršku organizacije Child Health Initiative i članova, poput humanitarne organizacije Save the Children (Spasite djecu), izdaje smjernice za upravljanje rizicima koji su se pojavili zbog bolesti COVID-19 kako bi se osiguralo najsigurnije i najzdravije putovanje do škole.

Ovo su smjernice namijenjene tijelima nadležnim za obrazovanje, tvorcima politika; upraviteljima škola, nastavnicima i školskom osoblju, kao i roditelji, pružateljima skrbi, članovima zajednica te samim učenicima. Dopunit će svjetski okvir za ponovno otvaranje škola koji su izradili UNICEF, UNESCO, Svjetska banka, Svjetski program za hranu i UNHCR, kao i Privremene smjernice za prevenciju i kontrolu bolesti COVID-19 u školama, koje je izradio Međuresorni stalni odbor (IASC). Izdavanjem opsežnih smjernica s primjerima, namjena je ovog dokument obuhvatiti razne potrebe djece različite dobi i različitih sposobnosti koja žive u različitim kontekstima. Podrazumijeva se da su rješenja provediva u većem stupnju u određenim područjima, za razliku od drugih područja, i to iz više razloga, uključujući pitanja koja se tiču financiranja.

UPOZNAJTE SE S OSNOVNIM ČINJENICAMA

Trebate razumjeti osnovne informacije o bolesti COVID-19, uključujući njezine simptome, komplikacije, način prijenosa, trendove vezane za slučajeve u zajednici, općini i državi, načine prevencije prijenosa i načine postupanja ako sumnjate da je netko zaražen virusom. Budite informirani o bolesti COVID-19 te koristite ugledne izvora poput UNICEF-a, Svjetske zdravstvene organizacije, organizacije Save the Children i savjetodavna tijela nacionalnog ministarstva zdravstva. Budite svjesni lažnih informacija i mitova koji se mogu širiti usmenom predajom, telefonom ili Internetom.⁴

Budite informirani i dajte svoj doprinos rješenjima za sigurna i zdrava putovanja do škole tijekom i nakon pandemije bolesti COVID-19 putem mrežne baze podataka organizacije Child Health Initiative. Ova mrežna stranica nadopunjuje ove smjernice te navodi studije slučaja i primjere grupirane po prijevoznom sredstvu, a usredotočena je na ranjivo i marginalizirano stanovništvo, poboljšanje kvalitete zraka te ulazak i izlazak iz prijevoznog sredstva kod škole.

Za primjere mobilnosti koji se ne tiču putovanja do škole, posjetite Polis, Ped Bike Info, NACTO, COVID Mobility Works, TUMI i C40.

Ključne radnje

Uključivanje ključnih radnji u planove za ponovno otvaranje škola pomoći će u sprječavanju širenja bolesti COVID-19 tijekom putovanja do škola, čime se istovremeno utječe na rizike od ozljeda u cestovnom prometu i onečišćenja zraka.

1. Mobilizirajte cijelu školsku zajednicu rano i često

- **Razvijte i provedite komunikacijski plan.** Komunikacija bi se trebala odvijati u ranoj fazi te bi trebala biti redovita; trebala bi obuhvatiti više dionika radi pomaganja u širenju; trebala bi se odvijati na jeziku većine i jezicima manjina; trebala bi pobuditi raznolike povratne informacije od dionika na koje se treba pružiti odgovor; i trebala bi biti dostupna marginaliziranom stanovništvu i osobama s invaliditetom. Plan bi se trebao redovito pregledavati kako bi se osiguralo da su informacije ažurne te da se njime jasno priopćuju očekivanja.⁵
- **Promičite higijenu i sigurnost tijekom cijelog putovanja.** Nastavnici i pružatelji skrbi trebaju podsjetiti učenike na pravila higijene i sigurnosti te im omogućiti pristup sredstvima za informiranje, edukaciju i komunikaciju koja učenici mogu ponijeti kući te koja su primjerena dobi, jezicima i sposobnostima učenika i njihovih obitelji. Podsjetite zajednicu da ona daje primjer učenicima, pomažući im da se drže zahtjeva. Osigurajte učenicima kontrolnu listu za predmete koje trebaju ponijeti na putovanje, kao što su platnene maske, sredstva za dezinfekciju ruku i maramice, a ta kontrolna lista bi trebala biti realistična, kulturološki prikladna i osjetljiva u pogledu financijskih mogućnosti.⁶ Za učenike koji putuju prijevoznim sredstvima na dva ili tri kotača uključite kacigu koja ispunjava zahtjeve iz sigurnosnih normi te reflektirajuću opremu. Postavite stanice za pranje i dezinfekciju ruku na ulazu i izlazu iz škole.
- **Koordinirajte dionike, uključujući tijela nadležna za prijevoz i održavajte redovne sastanke.** Razmislite o formiranju radne skupine s više dionika.⁷ Koristite telefon, društvene mreže i druge opcije koje se ne oslanjaju na tehnologiju (poput plakata) radi pružanja jasnih podsjetnika na sigurne prakse i činjenicu da zajednički napori usmjereni na osiguravanje sigurnosti i zdravlja učenika koriste svima.^{8,9}
- **Mobilizirajte učenike, utvrdite njihove uloge i odgovornosti** te zatražite njihovo mišljenje kako biste potaknuli prihvaćanje i sudjelovanje. Prije ponovnog otvaranja škola, vježbajte putovanje do škole. Naučite učenike na koji se način trebaju ponašati kao sigurni sudionici u cestovnom prometu. Steknite uvid od pružatelja skrbi i učenika o njihovim tipičnim rutama, alternativama, izazovima, onome što im se sviđa i ne sviđa te reakcijama na promjene na način kojim se omogućuje svim učenicima i pružateljima skrbi da izraze svoje stavove. Dijelite rezultate. Objedinite ove napore u grupama za roditelje i nastavnike. Potražite i uključite organizacije osjetljivih i marginaliziranih skupina i obitelji čiji su članovi učenici s teškoćama u razvoju. Potaknite učenike da budu odgovorni zagovornici sigurnih i zdravih putovanja.

2. Osigurajte fizičko distanciranje tijekom izlaska iz te ulaska u prijevozno sredstvo na putu do škole

- **Odredite sustav čekanja u redu za učenike u dolasku i postupak za osoblje koje dočekuje/djeluje kao pratnja za učenike samo po potrebi (vrlo mladi učenici itd.) te osigurajte mjesta za pranje i dezinfekciju ruku na ulazima i izlazima.** Osigurajte područja za čekanje u kojima učenici imaju slobodan prostor od najmanje jednog metra te koja ne blokiraju opći protok pješaka.¹⁰ Koristite više, po mogućnosti jednosmjernih, ulaza,¹¹ u školu kako biste ograničili kontakt između skupina učenika te okupljanje učenika i pružatelja skrbi.¹²
- **Stavite oznake za distanciranje, na primjer bojom ili kredom, na stazama kako biste potaknuli fizičko distanciranje.**^{5, 11} Koristite predmete koji ne zadiru u prostor za fizičko distanciranje, koji se mogu lako pohraniti i ukloniti, koji ne ograničuju pristup školi te koji su sigurni i svima vidljivi.¹³ Elementi za razgraničavanje trebali bi usmjeravati učenike prema školskoj zgradi, a ne prema pločniku, kako bi se učenici držali podalje od vozila koja se kreću.
- **Recite pružateljima skrbi da se ne okupljaju na ulazima u školu kako bi se izbjeglo širenje zaraze tijekom izlaska iz te ulaska u prijevozno sredstvo.** Pružateljima skrbi nemojte dopustiti ulazak u prostor škole, ^{12, 14} ili ih odvratite od toga i, ako je moguće, zabranite im to. Trebali bi koristiti mjesta koja su označena za izlazak iz te ulazak u prijevozno sredstvo ispred ograde škole ili ulaze i izlaze,¹⁵ osim pružatelja skrbi za učenike s teškoćama u razvoju koji trebaju pomoć.
- **Izbjegavajte opću gužvu i prometne zastoje tijekom izlaska i ulaska učenika u prijevozno sredstvo te ograničite kontakt između skupina učenika pomoću rasporeda s unaprijed predviđenim vremenskim razmacima ili izmjeničnog rasporeda.**^{12, 16, 17} Prilikom raspoređivanja vremena dolaska s određenim razmacima, uzmite u obzir razine prometa vozila i pješačkog prometa s obzirom na utvrđivanje najboljih vremenskih okvira za otvaranje i zatvaranje škole. Razmislite o potrebi održavanja distance od aktivnosti na ulici ispred škole, na primjer tržnice koju posjećuje mnogo ljudi ili neslužbeno stajalište za autobus. Surađujte s nadležnim tijelima vlasti, dionicima, vođama zajednice i lokalnim poduzetnicima kako biste osigurali da njihova vozila ne zauzimaju prostor, posebno u jasno razgraničenim područjima za ulazak i izlazak učenika iz prijevoznog sredstva te na ulicama koje okružuju škole.

3. Dajte prednost aktivnom, nemotoriziranom prijevozu radi podržavanja fizičkog distanciranja

- **Potaknite pješaćenje i vožnju biciklom kako biste smanjili gužve u školskim autobusima i javnom prijevozu te osigurajte više prostora za osobe koje moraju koristiti ove načine prijevoza.**¹⁷ Korištenje aktivnog prijevoza također pomaže u smanjenju motoriziranog prometa, što omogućuje prednost dostavi osnovnih potrepština i hitnim službama.¹⁸ Pješaćenje i vožnja biciklom pomaže učenicima da provode vrijeme na otvorenom. To je presudno za njihovo fizičko i psihičko zdravlje, pogotovo kada su mogućnosti vezane za tjelesnu aktivnost, poput školskog odmora i sporta, ograničene. To također može pružiti priliku za obnovu društvenih veza i veza unutar zajednice, kao i za stjecanje nove navike aktivnog prijevoza.^{11, 17, 19, 20}
- **Obnovite dio ulice u blizini škole, na primjer, pločnik, parkiralište ili prometni trak.**¹¹ Proširite pločnike ili ulaze,¹³ pritom osiguravajući da su prepreke za učenike s teškoćama u razvoju uklonjene te da su vaši zahvati usklađeni s propisima o zaštiti od požara. Obratite posebnu pozornost na potrebe učenika s ograničenom pokretljivošću i mogućnosti korisnika invalidskih kolica u pogledu fizičkog distanciranja. Po potrebi osigurajte veći broj službenika koji pomažu djeci da prijeđu cestu,²¹ ili angažirajte starije učenike ili volontere.
- **Zatvorite ulice oko škola 15-90 minuta prije otvaranja škole i kraja nastave, uzimajući u obzir utjecaj putovanja na posao i lokalnih poduzeća.**^{22, 23} Stvorite školske ulice surađujući s tijelima vlasti na preusmjeravanju prometa i promjeni pravila o parkiranju ako je to potrebno.¹⁷ Osigurajte iznimke za učenike s teškoćama u razvoju i stanovnike okolnih područja.¹¹
- **Utvrđite i razgraničite zonu škole sredstvima koja su dostupna svim učenicima, bez obzira na mogućnosti (npr. povoljna signalizacija, stupići ili posude za cvijeće).** Ako je moguće, odaberite trajnu infrastrukturu. Moguće je da privremenu infrastrukturu neće biti lakše osigurati ili financirati, a trajna infrastruktura pomaže u osiguravanju sigurnosti nakon kraja pandemije, čime se daje podrška aktivnom prijevozu (vidjeti dokument NACTO-a (Nacionalno udruženje službenika u gradskom prijevozu) Designing Streets for Kids te dokument Zaklade Bernard van Leer Urban 95 Starter Kit).

4. Pobrinite se da pješaćenje, vožnja biciklom, romobilom i korištenje invalidskih kolica budu sigurni

- **Tijela vlasti, surađujući sa školama, trebala bi proširiti sigurnu infrastrukturu, poticati sigurno ponašanje te provoditi zakone i politike kako bi se omogućila povećana razina takvog aktivnog prijevoza među svim učenicima, s posebnim naglaskom na osjetljivo stanovništvo, kako tijekom, tako i nakon pandemije** (vidjeti: Child Health Initiative Toolkit; Toolkit for Child Health & Mobility in Africa; dokument Streets for Walking and Cycling in African Cities ITDP-a (Institut za prijevoz i razvojnu politiku)). Podsjetite učenike da trebaju nositi maske i držati se mjera fizičkog distanciranja, na primjer dok čekaju na cestovnim prijelazima i kod semafora, kao i da trebaju prati ili dezinficirati ruke nakon dolaska na odredište⁶
- **Smanjite dozvoljenu brzinu na 30 km na sat ili manje.** Veće brzine predstavljaju najveću prijetnju djeci zbog njihovih malih tijela i nepredvidivog ponašanja. Ako trajno smanjenje nije moguće, smanjite dozvoljenu brzinu za vrijeme izlaska iz te ulaska u prijevozno sredstvo. Koristite povoljnu infrastrukturu koja se temelji na dokazima, poput stupića, uspornika ili uzdignutih pješačkih prijelaza i/ili provedbene mjere, poput postavljanja kamera za snimanje brze vožnje na mjestima na kojima se, prema prikupljenim podacima, često događaju sudari. Razmislite o pokretanju inicijative za provođenje pravila o brzinama vožnje u blizini škole, u sklopu koje bi policija prvi tjedan izdavala podsjetnike u zonama škola koji se tiču ograničenja brzine, a potom bi slijedile novčane kazne i ostale kazne. Uključite skrbnike i lokalnu policiju u nadzor brzine kao dio kampanje za smanjenje brzine vožnje u blizini škola. Educirajte javnost o smanjenju brzine pomoću znakova za zonu škole, znakova za pješačke prijelaze, oznaka kojima se vozači pozivaju na usporavanje i plakata.¹¹ Zamolite roditelje da potpišu pisma kojima se vozači pozivaju na sporiju vožnju. Prikupite odvojene podatke o brzini vožnje i pratite ih kako biste napore usmjerili na područja visokog rizika i marginalizirane skupine.
- **Razdvojite pješake i bicikliste od prometa vozila pomoću pločnika, središnjih razdjelnih traka, pješačkih otoka i pješačkih prijelaza.** Dopunite postojeće zone škola pješačkim zonama u nastajanju te pješačkim zonama koje se šire, te uzmite u obzir željene pješačke putove, koji predstavljaju nepopločene staze koje pješaci često koriste. Imajte na umu da bi najsigurniji put trebao biti ujedno i najlakše dostupan put. (vidjeti dokument WRI-ja 6 Road Design Changes That Can Save Lives)
- **Omogućite opciju zajedničkog putovanja u i iz škole pješice i biciklom uz nadzor odrasle osobe,** u sklopu koje određena odrasla osoba dolazi po djecu, vodi ih i nadzire tijekom putovanja sigurnom, unaprijed određenom rutom do škole.²¹ To pomaže u održavanju istog kruga izloženosti, koji se naziva užim društvenim krugom¹², te predstavlja ekskluzivnu skupinu ljudi koji se druže i/ili koji dolaze u fizički kontakt samo jedni s drugima. Članovi užeg društvenog kruga pristaju poduzimati sve mjere opreza kada su izvan njega - na primjer, fizički se distancirati, nositi masku i prati ili dezinficirati ruke te ići u samoizolaciju ako netko iz užeg društvenog kruga dobije pozitivan rezultat na testu za COVID-19 ili ima simptome.²⁴ Pružatelji skrbi mogu naizmjenično pratiti učenike na različite dane, omogućujući onima koji mogu pješaćiti do škole pomaganje obiteljima koje ne mogu pratiti pješice svoju djecu do škole¹¹. Taj se postupak preokreće nakon završetka nastave.
- **Mobilizirajte učenike putem zabavnih natjecanja, nagrada i anketa.** Upotrijebite fotografsko natjecanje kako biste podigli svijest o smanjenju brzine u zonama škola. Upotrijebite prijateljske igre vezane za pješaćenje, na primjer, nagradu „zlatna cipela“ za razred u kojem najviše djece pješaći. Prilikom odabira zanimljive aktivnosti, prilagodite ju svim učenicima, uključujući učenike s teškoćama u razvoju.
- **Omogućite učenicima da oblikuju ulice koje žele oko svoje škole.** Pitajte učenike što im se sviđa, a što im se ne sviđa na putu do škole. (vidjeti aktivnosti organizacije WRI Indija i ITDP Meksiko u sklopu inicijative Vision Zero for Youth, dokument Zaklade Bernard van Leer Urban 95 Starter Kit)

5. Pomozite učenicima koji voze bicikl i romobil da slijede protokole

- **Učenike koji voze bicikl i romobil pustite kući s nastave u smjenama, a mjesto za parkiranje podijelite na nekoliko manjih područja kako biste osigurali fizičko distanciranje.** Ako dostupni prostor to dopušta, blokirajte svako drugo mjesto na stalku, dodijelite mjesta pojedinim učenicima i ostavite dodatna mjesta. Stalke dezinficirajte svakodnevno ili prije svakog dolaska u unaprijed raspoređenim vremenskim razmacima. Odredite dodatna mjesta za parkiranje, na primjer, uz ogradu ili nabavite nove stalke.^{11, 21}
- **Postavite znakove na stalke kako biste podsjetili učenike da se fizički distanciraju dok voze (na primjer, kod semafora) i prilikom parkiranja, da nose kacigu i peru ili dezinficiraju ruke nakon vožnje biciklom.**⁶ Ako učenici koriste zajedničke bicikle ili romobile, podsjetite studente da čiste i dezinficiraju površine koje često diraju (upravljač, brzine, kočnice, lokoti itd.) te da koriste mogućnost beskontaktnog plaćanja, ako postoji.²⁵

- **Potičite vožnju biciklom, na primjer putem mogućnosti unajmljivanja bicikla, lekcijama iz vožnje bicikla, pružanjem besplatnih kaciga ili dodjelom dozvola vezanih za vožnju bicikla, u sklopu partnerstva s drugim agencijama, što će djelovati kao poticaj za povećanje sigurnosti vožnje.** Utvrdite načine pružanja kaciga, novih ili tek malo rabljenih bicikala i reflektirajuće opreme učenicima koji nemaju pristup istima. Osigurajte prostor učenicima da nauče voziti bicikl mijenjajući namjenu praznih parkirališta, surađujući s gradskim vlastima kako biste odredili dan bez automobila ili ulice bez automobila, ili poduzmite druge zahvate čija je cijena niska, poput osiguravanja privremenih biciklističkih staza.

6. Smanjite upotrebu privatnih vozila

- **Ograničite upotrebu osobnih automobila na one kojima je to potrebno, na primjer zbog teškoća u razvoju, invaliditeta ili velike udaljenosti od škole.** Osobni automobili ograničavaju fizičku aktivnost i fizičko distanciranje na ulazima u školu te povećavaju opasnost na cestama i zagađenje bukom.¹³ Zagađenje zraka povezano je s višim stopama zaraze i smrtnosti od bolesti COVID-19, uzrokujući široki spektar negativnih zdravstvenih ishoda²⁶ te nerazmjerno utječe na djecu i ranjive skupine.²⁷
- **Uspostavite udaljena mjesta za ulazak u prijevozno sredstvo, zabranite rad automobila u praznom hodu te zatvorite ulice oko škola radi smanjenja emisija.**^{11,28} Suradujte s lokalnim poduzećima, vjerskim ustanovama, vladinim ili drugim tijelima koja imaju parkirališta na pješačkoj ruti do škole tako da pružatelji skrbi mogu ostaviti učenike na mjestu s kojeg bi učenici ostatak puta do škole prošli pješice.¹¹ Educirajte učenike i pružatelje skrbi tako da se suzdrže od prelaska ceste na neoznačenom dijelu kada su na putu do privatnog vozila ili škole.²⁸ Razmotrite pomoć koju bi pružala osoba određena za podršku učenicima s teškoćama u razvoju prilikom dolaska do škole.
- **Koristite skupni prijevoz automobilom s članovima vašeg užeg društvenog kruga.** Ako morate putovati s drugim osobama koje nisu dio vašeg užeg društvenog kruga, otvorite prozore, okrenite se jedni od drugih, povećajte distancu, nosite masku i očistite vozilo između putovanja, pri čemu trebate obratiti pažnju na površine koje se često dodiruju (volan, mjenjač, okvir vrata/ručke, prozori, tipke za radio/temperaturu, kopče sigurnosnih pojaseva).^{6,25} Škole bi trebale uzeti u obzir da početci i završetci nastave koji su raspoređeni u određenim vremenskim razmacima mogu predstavljati izazove za obitelji s nekoliko učenika koji moraju dijeliti vozilo nekoliko puta dnevno te bi trebale pokušati grupirati obitelji u istome izmjeničnom školskom rasporedu. U slučaju skupnog prijevoza automobilom, osigurajte da sva djeca sjede te da koriste vlastiti sigurnosni pojas na siguran i pravilan način.

7. Školske autobuse promatrajte kao nastavak učionice

- **Razmotrite prednosti i nedostatke rasporeda školskih autobusa.**²⁹ Naizmjenični raspored s manjim brojem vožnji može biti ekonomski održiviji od smjene s dvostrukim autobusnim linijama. Na taj se način također smanjuje kontakt, što rezultira manjom gustoćom prometa
- **Ako će se nastava održavati u skupinama radi smanjenja izloženosti, pregledajte raspored prijevoza kako biste osigurali da se skupine ne miješaju.** Ako je to izvedivo, razmislite o tome da se svakom vozaču dodijeli jedan autobus i jedna ruta (kako bi se smanjilo miješanje među skupinama). Očistite i dezinficirajte vozila nakon svakog putovanja, a posebnu pažnju posvetite površinama koje se često dodiruju, npr. ručke na vratima i rukohvati.¹⁴ Postavite sredstva za dezinfekciju ruku na ulaze u autobus. Ažurirajte popise putnika i vozača kako biste omogućili praćenje kontakata ako se dogodi da netko od putnika bude zaražen
- **Izbjegavajte stvaranje gužvi na autobusnim stajalištima dodavanjem dodatnih stajališta, mjesta dolaska i autobusa, ako je potrebno.**¹⁶
- **Potaknite vozače autobusa da prije svake smjene sami prate imaju li simptome bolesti COVID-19 i da ostanu kod kuće te potraže pomoć liječnika ukoliko imaju bilo kakve simptome.** Poslodavci vozača školskih autobusa trebaju poduzimati mjere sigurnosti te mjere za dobrobit osoblja, kao što su stavljanje na raspolaganje potrepština za prevenciju i kontrolu zaraze te obuka o njihovoj odgovarajućoj upotrebi, fleksibilna bolovanja te dodatne politike i prakse za bolesne zaposlenike.
- **Ograničite izlaganje korištenjem kraćih ruta, smanjenjem kapaciteta, dodjelom određenih sjedala pojedincima, stavljanjem na raspolaganje sredstva za dezinfekciju ruku, održavanjem uzorka ukrcaja te razmislite o postavljanju fizičke pregrade za vozača, poput ploče od pleksiglasa**¹⁵ Prilikom planiranja autobusnih linija, dajte prednost onima koje smanjuju vrijeme prijevoza, kako biste smanjili vrijeme izlaganja ako neki od putnika budu zaraženi. Omogućite fizičku distancu od najmanje jednog metra¹⁰ tako što će na jednom redu sjedala sjediti samo jedan učenik te neka u svakom sjedalu naizmjenično učenici

sjede u različitim redovima, dakle u cik-cak uzorku, a kad je moguće neka među učenicima ostane prazan red.^{30, 31} Braća i sestre koji žive u istom kućanstvu mogu sjediti skupa kako bi povećali kapacitet sjedećih mjesta, ako je potrebno. Označite mjesta gdje se može sjediti, na primjer trakom.¹⁵ Spriječite da učenici prolaze jedni pored drugih tako što će ulaziti i popunjavati sjedala od stražnjeg dijela autobusa prema prednjem, a ukrcaj bi se, ako je moguće, trebao temeljiti na rasporedu prema kojem učenici ulaze u ili izlaze iz prijevoznog sredstva.³¹ Pripremite se na pitanja povezana sa zdravljem i sigurnošću vozača i ostalog prijevozničkog osoblja.

- **Zahtijevajte da učenici i osoblje nose maske, a vozaču osigurajte sredstvo za čišćenje ruku bez mirisa i dajte mu dodatne maske u slučaju da netko od učenika nema svoju masku.**³¹ Vozači i pomoćnici vjerojatno su izloženi većem riziku od izloženosti virusu nego učenici jer su stariji i u kontaktu su s većim brojem ljudi. Vozačima i pomoćnicima treba osigurati osobnu zaštitnu opremu - uključujući rukavice, sredstva za čišćenje i masku te možebitno i štitnik za lice.

- **Ograničite ili zabranite konzumiranje pića, jela i glasnog razgovaranja u vozilima.**⁶ Razmislite o tome da ponudite mogućnost meditacije ili pustite glazbu kako bi se razgovaranje smanjilo na što manju mjeru ili potpuno zamijenilo drugim aktivnostima.

- **Prozračujte prostor otvaranjem prozora.** Povećajte cirkulaciju zraka ako to omogućuju vremenske prilike, kvaliteta zraka i sigurnost.¹⁵ Zamolite učenike da se prikladno odjenu ako je vjerojatno da će biti hladno ili da će padati kiša dok su prozori otvoreni.

- **Imenujte pomoćnika koji će biti odgovoran za provođenje sigurnosnih i higijenskih protokola.**³¹ Neka pomoćnik osigurava da se poštuju pravila o nošenju maski, određeni raspored sjedenja, obveza pranja ili dezinfekcije ruku prije i nakon putovanja te fizičko distanciranje za vrijeme boravka u autobusu i tijekom ulaska i izlaska. Imajte na umu da bi bilo problematično kada bi vozač autobusa obavljao ove zadatke zbog pitanja sigurnosti, kao što je npr. ostavljanje učenika samih u autobusu.¹⁵ Ako pomoćnici u autobusu nisu dostupni, odredite druge članove osoblja ili jednog ili dva učenika po autobusu da obavljaju te zadatke. Obavijestite pomoćnika i vozača što učiniti u slučaju da dijete pokazuje simptome bolesti COVID-19, sukladno školskoj politici.

8. Promičite sigurnosti i higijenu u javnom i dijeljenom prijevozu

- **Zatražite od ministarstava da dijele informacije o sigurnom prijevozu i primjenjuju nove protokole u različitim vrstama prijevoza..** Mnoge preporuke za školske autobuse mogu biti relevantne i za alternativne načine prijevoza koje koriste učenici.

- **Uključite dionike u poticanje okruženja koje potiče i štiti učenike koji nastoje slijediti protokole.** Škole bi trebale podržavati suradnju između prijevoznika, vlasti, učenika i njegovatelja kako bi smanjili pritisak na javni prijevoz i povećali kapacitete kako bi se učenicima omogućilo držanje fizičko distanciranje.¹² Educirajte operatere i zajednicu o važnosti pridržavanja protokola za zdravlje i sigurnost učenika kako biste im prenijeli osjećaj odgovornosti i kako bi se osiguralo da oni postanu saveznici učenika koji nastoje slijediti upute. Koristite oglase u javnom prijevozu za poboljšanje učinkovitosti protokola. Ukinite ili smanjite naknade za učenike koji moraju koristiti javni prijevoz jer im nije dostupna usluga prijevoza školskim autobusom.³⁴

- **Budite kreativni s obzirom na pitanja fizičkog distanciranja.** Primjerice vozač rikše može ugraditi plastični ili metalni lim između vozača i putnika te limove između putnika kako bi ih odvojio jedne od drugih. Nadalje, mogu se označiti parkirne linije za motocikle na ulazima u škole kako bi se smanjilo stvaranje gužve.

- **Provodite obvezu nošenja kacige i vožnje manjim brzinama.** Provođenjem prometnih zakona smanjit će se rizik od ozljeda i pritisak na zdravstveni sustav koji je potreban za skrb o pacijentima tijekom pandemije. Usvojite zakon o kacigama, ako takav zakon već ne postoji, i provodite kontrolu standarda kvalitete kaciga. Provodite stroge mjere i uvedite kazne za motocikle koji se voze ili parkiraju na pločnicima. Zatvorite ceste u blizini škole kako biste omogućili parkiranje motocikala na način koji omogućuje fizičko distanciranje.

- **Provodite standarde kvalitete.** Vozila se moraju propisno održavati, a vozači bi trebali imati propisne kvalifikacije te ispunjavati zahtjeve standarda higijene, a to moraju provoditi nadležne vlasti. Ne dopuštajte ulazak vozila u prostor škole. (vidjeti Sigurnosne smjernice Svjetske zdravstvene organizacije za motorna vozila s dva ili tri kotača).

- **Putujte u vrijeme kad su manje gužve i odredite raspored s unaprijed utvrđenim vremenskim razmacima ili alternativne rasporede.**¹² Putovanje tijekom dana sigurnije je za djecu. Odlazak u školu u vrijeme manje gužve smanjuje vjerojatnost

uznemiravanja i/ili nasilja, posebno prema marginaliziranim skupinama i djevojčicama. Potaknite pružatelje skrbi i učenike da rezerviraju javni prijevoz za učenike s ograničenom pokretljivošću.

• **Učenicima dajte savjete o sigurnosti i postavljajte pitanja o izazovima.** Komunicirajte s pružateljima skrbi i učenicima kako biste razumjeli izazove i pružili podršku kako bi se moglo planirati najsigurnije moguće putovanje, i u to uključite informacije u pristupačnom formatu za obitelji s učenicima s teškoćama u razvoju. Podsjetite učenike i pružatelje skrbi da postoji više načina za smanjenje izloženosti. Na primjer, tijekom putovanja svi uvijek trebaju nositi masku; okrenuti lice tako da gledaju u suprotnom smjeru od drugih; i izbjegavati dodirivanje lica^{6, 25} Kako bi izbjegli izloženost, trebali bi pješačiti veći dio puta, ako je takva opcija sigurna; izbjegavati gužve na stanicama izlaženjem na nekoj od ranijih stanica; odabrati izravniji i najsigurniji put; ograničiti broj površina koje učenici dodiruju, a nakon dodirivanja potrebno je oprati ili dezinficirati ruke; sjediti na stražnjem sjedalu većeg kombija kako bi se održavala udaljenost od vozačar;²⁵ Pri planiranju putovanja trebali bi provjeriti najnovije savjete o putovanju koje je dao prijevoznik, rezervirati karte putem Interneta ili ih beskontaktno platiti, ako je to moguće, i uzeti u obzir da su moguće kašnjenja, posebno u nepovoljnim vremenskim uvjetima.

9. Osigurajte jednake mogućnosti pristupa za marginalizirane skupine

• **Odmah identificirajte stanovništvo koja će imati najviše izazova tijekom putovanja i bavite se tim pitanjem.** To, primjerice, uključuje učenike s teškoćama u razvoju, etničke manjine, migrante, izbjeglice, interno raseljene osobe, učenike-beskućnike, djevojčice i ostale^{4, 8}, a te osobe potrebno je uključiti u rad odbora za planiranje. Suradujte s relevantnim komunikacijskim kanalima kako biste osigurali da su informacije o sigurnom i zdravom putovanju dostupne učenicima i njihovim obiteljima.^{4, 35} Radite s operaterima javnog prijevoza na poticanju tišine i fizičkog distanciranja. To može spriječiti širenje bolesti COVID-19 i pomoći u borbi protiv nasilja na rodnoj osnovi, maltretiranja i seksualnog uznemiravanja. Smanjite vjerojatnost zlostavljanja putujući skupa s osobom iz užeg društvenog kruga. Upotrijebite oglase kako biste potaknuli pojedince da kažu ako su bili svjedoci takvog kršenja prava.

• **Za korisnike invalidskih kolica i ostale osobe koje imaju problema s mobilnošću uklonite prepreke i proširite staze i/ili napravite pješačke staze paralelne s pločnicima.** To omogućava fizičko distanciranje i izbjegava potrebu korištenja rubnih rampi, što može predstavljati izazov. Pločnike učinite dostupnim samo osobama u invalidskim kolicima, pješacima i osobama koje koriste hodalice.

• **Za učenike s oštećenjima vida ili ograničene pokretljivosti osigurajte sigurnu ruta na kojoj je gužva manja i koja je odvojena od ostalog prometa.** Na toj ruti postavite kontinuirane taktilne i/ili zvučne elemente za orijentaciju, poput fasade zgrada ili ivičnjaka, ili zaštitnih elemenata na pješačkim stazama. Redovito dezinficirajte znakove na Brailleovom pismu. Kad dodjeljujete mjesta u školskim autobusima, uzmite u obzir potrebe učenika.

• **Učenicima s oštećenjem sluha, sa smanjenim kognitivnim ili mentalnim sposobnostima osigurajte pristupačne sustave za orijentaciju i pronalaženje puta koji uključuju vizualne, zvučne i taktilne znakove.** Dajte sveobuhvatne informacije s jasnim, jednostavnim, dobro osvjetljenim simbolima i porukama. Unaprijed sastavite plan za učenike koji žele biti bliži od onoga što je propisano zahtjevima fizičkog distanciranja. Vozačima dajte prozirne maske za lice jer će mnogi učenici imati koristi od čitanja s usana i pogleda na izraz lica. Učenici s autizmom mogu preferirati okolinu u kojoj su smanjene vanjske stimulacije, tako što primjerice sjede podalje od prozora i u prednjem dijelu vozila, kako bi se smanjila buka i podrhtavanje vozila uzrokovano neravninama na putu. Tim bi učenicima moglo biti poželjno da je prozor prekriven. Rezervirajte sjedala u prvim redovima autobusa za učenike s posebnim potrebama pomoću nediskriminirajućih simbola, poput zvijezda ili cvijeća. Uključite prijevoz u školu u školske planove za bihevioralnu podršku te izvještavajte nastavnike o napretku učenika.⁹

• **Suradujte s pružateljima usluga prijevoza i obavite probnu vožnju.** Radite s pružateljima skrbi i prijevoznicima kako biste odredili odgovarajuće stanice, dodatne vremenske rasporede i svu dodatnu pomoć potrebnu učenicima. Razmislite o ugovoru s privatnim ili javnim prijevoznicima, ako je to potrebno. Pružatelji skrbi i vozači koji prevoze učenike s teškoćama u razvoju mogu ispuniti informativne listove kako bi olakšali putovanja.⁹

10. Dugoročno održavanje promjena

• **Ponavljajte, dorađujte i proširujte ono što se pokaže učinkovitim.** Koristite privremene mjere kao pilot mjere za osiguranje dugoročnih promjena. Kratkoročno, uvrstite preporuke u postojeće planove za ponovno otvaranje škola i odredite one koje bi trebale biti uključene u određene faze ponovnog otvaranja. Osigurajte financiranje za pilot-faze i za dugoročne promjene prepoznavanjem prioriteta u proračunskim ciljevima. Dugoročno, uključite nove politike mobilnosti, evaluaciju i resurse u

okvire politika, kao što su zdravstvene usluge u školi, promet, sigurnost na cestama i zdravi gradovi kako bi se osigurala sigurna školska putovanja za svu djecu, uključujući ranjivo stanovništvo.

- **Prepoznajte nedostatke. Identificirajte različite dionike koji će vam pomoći u rješavanju nedostataka. Na primjer, zagovarajte najbolje prakse s obzirom na sigurnost u prometu i kvalitetu zraka, kao što je prikazano na ovoj poveznici.**

- **Koristite podatke o brzini vožnje i kvaliteti zraka za komuniciranje o dugoročnim koristima i kataliziranje promjena politika.** Zagovarajte sigurnu infrastrukturu, politike i ponašanje za pješčenje i vožnju biciklom, niže brzine, čišća vozila i strože standarde o emisiji štetnih plinova. Imajte na umu da su promjene politika općenito bolje prihvaćene kada su dane jasne, dosljedne informacije utemeljene na dokazima prije samog uvođenja propisa. Dijelite podatke i dokaze sa zajednicom kako biste podržali njihove vlastite aktivnosti i integrirali razmjenu poruka u kampanje za povratak u školu. (vidjeti Svjetski indeks kvalitete zraka)

- **Usmjerite se na dugoročno prihvaćanje odgovornosti vodstva i financiranje.** Suradujte s multilateralnim razvojnim bankama kako biste osigurali zajmove za nove ceste koje uključuju prostor za sigurno pješčenje i vožnju biciklom. Koristite partnerstva i višesektorske akcije. Zagovarajte povećanje resursa i politike kojima biste unaprijedili radne modele. Suradujte sa školama kako biste uključili odredbe za sigurna i zdrava putovanja koje će obuhvatiti sve uključene aktere.

Kontrolne liste za podršku organiziranju sigurnih i zdravih putovanja do škole

Kontrolna lista za obrazovna tijela i donositelje politika

	<p>Uključite sigurna i zdrava putovanja do škole u planove za ponovno otvaranje škola</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prikupite doprinose od školskih upravitelja, roditelja i učenika za sigurna i zdrava putovanja • Planirajte, prethodno testirajte, implementirajte i pratite putovanja učenika
	<p>Uključite protokole vezane uz higijenu i fizičko distanciranje u ugovore o školskom prijevozu</p> <ul style="list-style-type: none"> • Omogućite vozačima autobusa pristup sredstvima za dezinfekciju ruku, platnenim maskama i/ili pregradu od pleksiglasa između učenika i vozača, te češće provjetravajte prostore otvaranjem prozora. Vozačima na raspolaganje stavite rukavice kada je to potrebno i obučite vozače kako pravilno koristiti rukavice
	<p>Usuglasite fleksibilan raspored sa školskim prometnim sustavima kako bi se uspješno obuhvatile promjene učestalosti, vremena i količine putnika u svrhu omogućavanja fizičkog distanciranja</p>
	<p>Razgovarajte o potrebama ranjivih i marginaliziranih učenika i podržite ih</p> <ul style="list-style-type: none"> • Omogućite strukturalnu i društvene potpore za pravična, sigurna i zdrava putovanja do škole
	<p>Razgovarajte s osobama zaduženim za planiranje u zajednici o pitanju načina na koji se mogu podržati politike i ulaganja koja omogućuju što većem broju učenika da sigurno pješače, voze bicikl ili romobil u školu</p> <ul style="list-style-type: none"> • Smanjite dopuštenu brzinu vožnje oko škola na 30 km na sat ili manje, ne samo ograničenjima brzine, već i fizičkom infrastrukturom • Promičite postavljanje pješačkih i biciklističkih staza koje su odvojene od vozila • Zatvorite ulice ili ograničite kretanje vozila oko škola za vrijeme otvaranja i zatvaranja
	<p>Osigurajte adekvatne resurse</p> <ul style="list-style-type: none"> • Podržavajte dostupne, pristupačne i cjenovno prihvatljive bicikle, kacige, reflektirajuću opremu i lekcije iz vožnje bicikla; odgovarajuće i dobi prilagođene stanice za pranje i higijenu ruku u školi; te maske za učenike, nastavnike, pomoćnike, vozače i pružatelje skrbi koje mogu koristiti prije, za vrijeme i nakon puta do škole • Podržavajte politike školskog prijevoza koje će dugoročno koristiti učenicima, obiteljima i zajednici; kojima će se smanjiti brzina vožnje; koje će uključivati druge mjere sigurne mobilnosti; koje će povećati učestalost pješčenja i vožnje biciklom i opseg usvajanja učinkovitih praksi • Dodijelite sredstva za pružanje informacija u više formata - pisanom, usmenom i piktogramskom - kako biste obuhvatili ljude s različitim komunikacijskim potrebama

Kontrolna lista za ravnatelje, nastavnike i školsko osoblje

	<p>Komunicirajte rano i često s učenicima, pružateljima skrbi i zajednicom</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pružite obavijesti o promjenama rasporeda školskog prijevoza, operativnim postupcima i procesima, tako da su svi unaprijed obaviješteni i spremni prilagoditi se te podržati školu i sve učenike • Planirajte i dijelite rasporede školskih sati kako biste podržali putovanja do škole izvan najprometnijih sati • Uključite učenike, obitelji i zajednicu u planiranje i pružanje povratnih informacija o školskim putovanjima
--	--

	<p>Mobilizirajte cijelu školsku zajednicu kako bi promicala i primjerom pokala pravilnu higijenu i fizičko distanciranje te da nadzire razumijevanje i provođenje mjera</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stavite na raspolaganje stanice za pranje i dezinfekciju ruku u školi te potičite njihovu upotrebu prije i poslije putovanja učenika • Angažirajte pomoćnika u autobusu za pomoć u organiziranju rasporeda sjedenja i provođenju fizičkog distanciranja te kako bi se provodila obveza nošenja maski i pranja ili dezinfekcije ruku prije i nakon putovanja • Dezinficirajte stalke za bicikle svakodnevno ili prije svakog dolaska skupine učenika te označite prostore radi promicanja fizičkog distanciranja • Postavljajte podsjetnike na pravilnu higijenu, uključujući pranje ruku, fizičko distanciranje i upotrebu maski • Vlastitim primjerom potičite pravilno ponašanje školskog tima • Pokušajte smanjiti upotrebu privatnih vozila i osigurajte zone za ulazak u te izlazak iz prijevoznog sredstva do kojih se može doći pješice od škole
	<p>Podržavajte sigurno pješčenje, vožnju biciklom, romobilom ili korištenje invalidskih kolica za sve učenike</p> <ul style="list-style-type: none"> • Potičite aktivni prijevoz i ograničite upotrebu privatnih vozila • Osigurajte sigurne i zdrave rute za učenike i pružatelje skrbi kako biste podržali planiranje putovanja
	<p>Identificirajte ranjive i marginalizirane učenike i zajedno s njihovim obiteljima radite na pronalasku rješenja koja će im omogućiti pravična putovanja</p> <ul style="list-style-type: none"> • Razmotrite načine prijevoza, rute i pomoć prije, za vrijeme i nakon putovanja

Kontrolna lista za roditelje/pružatelje skrbi i članove zajednice

	<p>Pratite zdravstveno stanje svog djeteta i ne šaljte svoje dijete na put do škole ako je bolesno ili ima određeni zdravstveni problem koji može dovesti do većeg rizika po vaše dijete</p>
	<p>Podučavajte kako provoditi pravilnu higijenu i pokažite to vlastitim primjerom</p> <ul style="list-style-type: none"> • Operite ili dezinficirajte ruke prije i poslije putovanja do škole i na javnim mjestima • Provodite fizičko distanciranje prije, za vrijeme i nakon školskog putovanja i na javnim mjestima • Nosite masku za vrijeme putovanja
	<p>Promovirajte pješčenje, vožnju biciklom ili vožnju romobilom umjesto vožnje motornim vozilom</p> <ul style="list-style-type: none"> • Koristite rute koje su odvojene od vozila ili kojima voze manje vozila te one na kojima se vozi manjom brzinom
	<p>Potičite svoje dijete da podijeli svoje strahove i brige te se bavite njima</p> <ul style="list-style-type: none"> • Slušajte i podržavajte svoje dijete i obratite se školskom osoblju ako vam je potrebna dodatna pomoć
	<p>Koristite se samo činjenicama iz provjerenih izvora i podsjetite svoje dijete da poštuje i brine za druge</p>
	<p>Koordinirajte se sa školom i surađujte sa školom</p> <ul style="list-style-type: none"> • Budite upoznati s vremenima početka i završetka nastave jer se ona mogu mijenjati u svrhu smanjenja prometne gužve te za potrebe fizičkog distanciranja i dosljednog grupiranja na putu do škole • Redovno provjeravajte ima li najava i ažuriranja informacija od škole o promjenama prijevoza

Kontrolna lista za učenike

	<p>Razgovarajte s odraslom osobom kojoj vjerujete, npr. s pružateljem skrbi ili nastavnikom</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postavljajte pitanja, educirajte se i koristite informacije iz pouzdanih izvora • Ako se ne osjećate dobro, zatražite da ostanete kod kuće
	<p>Zaštitite sebe i ostale</p> <ul style="list-style-type: none"> • Operite ili dezinficirajte ruke prije i nakon putovanja • Prakticirajte fizičko distanciranje prije, tijekom i nakon putovanja • Koristite masku prije, za vrijeme i nakon putovanja kada ste u bliskom kontaktu s drugima • Na putu ne govorite glasno i ne dijelite piće i/ili hranu
	<p>Poštujte i brinite o sebi i drugima tako što ćete se ponašati sigurno i ostati zdravi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Poštujte svoje vršnjake, vozače i pomoćnike u autobusu • Tijekom cijelog putovanja ostanite na svom mjestu
	<p>Poboljšajte svoje putovanje praćenjem rizika o kojima bi i ostali trebali biti obaviješteni</p> <ul style="list-style-type: none"> • Obavijestite pružatelja skrbi ili nastavnika o problemima koji mogu nanijeti štetu vama i drugima

Reference

- 1 Svjetska zdravstvena organizacija. Road Traffic Injuries: Key Facts. 7. veljače 2020. Dostupno na: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/road-traffic-injuries>. Pristupljeno 7.8.20.
- 2 Schuit M, Gardner S, Wood S, i sur. The influence of simulated sunlight on the inactivation of influenza virus in aerosols. *J Infect Dis*. 2020;221(3):372–8. Dostupno na: <https://academic.oup.com/jid/article-abstract/221/3/372/5645407?redirectedFrom=fulltext>. Pristupljeno 15.8.20.
- 3 Child Health Initiative. These are our streets: Manifesto 2030 Safe and Healthy Streets for Children, Youth and Climate. Dostupno na: <https://www.childhealthinitiative.org/connect/publications/these-are-our-streets-manifesto-2030>. Pristupljeno 1.8.20.
- 4 UNICEF. Risk Communication and Community Engagement: Practical Tips on Engaging Adolescents and Youth in the COVID-19 Response. Dostupno na: <https://www.unicef.org/media/66761/file/Practical-Tips-on-Engaging-Adolescents-and-Youth-in-the-COVID-19-Response-2020.pdf>. Pristupljeno 15.8.20.
- 5 Trostrana suradnja za komunikaciju o riziku i suradnju u zajednici (RCCE). Tips for Engaging Communities during COVID-19 in Low-Resource Settings, Remotely and In-Person. 20. travnja 2020. Dostupno na: <https://communityengagementhub.org/wp-content/uploads/sites/2/2020/05/CE-low-resource-settings-distance-April-2020.pdf>. Pristupljeno 4.8.20.
- 6 Vlada Ujedinjene Kraljevine (COVID-19): safer travel guidance for passengers. 25. srpnja 2020. Dostupno na: <https://www.gov.uk/guidance/coronavirus-covid-19-safer-travel-guidance-for-passengers>. Pristupljeno 7.8.20.
- 7 Insights for Education. Reopening Schools: Global Update #3 Synthesis and Insights From Countries' Experiences. 15. srpnja 2020. Dostupno na: https://img1.wsimg.com/blobby/go/104fc727-3bad-4ff5-944f-c281d3ceda7f/20200715_0819_Covid%20Reopening_Country%20Experien.pdf. Pristupljeno 15.8.20.
- 8 Save the Children International. Applying the 9 basic requirements for meaningful and ethical child participation during COVID-19. 6. travnja 2020. Dostupno na: https://resourcecentre.savethechildren.net/node/17555/pdf/9_basic_requirements_for_child_participation_covid-19_v1.0_pdf.pdf. Pristupljeno 10.8.20.
- 9 Access Exchange International. Dostupno na: <https://www.globalride-sf.org/rnl.html>. Pristupljeno 4.8.20.
- 10 Svjetska zdravstvena organizacija. COVID-19: physical distancing. Dostupno na: <https://www.who.int/westernpacific/emergencies/covid-19/information/physical-distancing>. Pristupljeno 7.8.20.
- 11 National Center for Safe Routes to School. Planning Considerations for Walking and Rolling to School in Fall 2020. Dostupno na: http://pedbikeinfo.org/cms/downloads/Planning%20considerations%20for%20walking%20and%20biking%20to%20school%20in%20fall%202020_FINAL.pdf. Pristupljeno 4.8.20.
- 12 Vlada Ujedinjene Kraljevine. Guidance for full opening: schools. July 2020. Dostupno na: <https://www.gov.uk/government/publications/preparing-for-the-wider-opening-of-schools-from-1-june/planning-guide-for-primary-schools>. Pristupljeno 10.8.20.
- 13 Transport for London. Streetspace Supplementary Guidance On School Streets. Dostupno na: <http://content.tfl.gov.uk/appendix-8-supplementary-guidance-on-school-streets.pdf>. Pristupljeno 1.8.20.
- 14 Council of Chief State School Officers (Vijeće glavnih službenika u državnim školama). Restart and Recovery: Addressing Building Safety, Cleaning and Monitoring Resource. 20. svibnja 2020. Dostupno na: https://ccsso.org/sites/default/files/2020-05/CCSSO_Restart_Recovery-v5.pdf. Pristupljeno 7.8.20.
- 15 Američka pedijatrijska akademija. COVID-19 Planning Considerations: Guidance for School Re-entry. 25. lipnja 2020. Dostupno na: <https://downloads.aap.org/AAP/PDF/COVID-19%20School%20Re-entry%20Interim%20Guidance%20FINAL%20062520.pdf>. Pristupljeno 4.8.20.
- 16 Američka federacija nastavnika. A Plan to Safely Reopen America's Schools And Communities Guidance for imagining a new normal for public education, public health and our economy in the age of COVID-19. Dostupno na: https://www.aft.org/sites/default/files/covid19_reopen-america-schools.pdf. Pristupljeno 7.8.20.
- 17 Transport for London. London Streetspace Plan – Interim Guidance to Boroughs 15. svibnja 2020. <http://content.tfl.gov.uk/lsp-interim-borough-guidance-main-doc.pdf>. Pristupljeno 7.8.20.
- 18 Transport for London. Streetspace for London. Dostupno na: <https://tfl.gov.uk/travel-information/improvements-and-projects/streetspace-for-london#on-this-page-1>. Pristupljeno 7.8.20.
- 19 Bezold CP, Banay RF, Coull BA, i sur. The Association Between Natural Environments and Depressive Symptoms in Adolescents Living in the United States. *J Adolesc Health*. 62(4):488-495 (2018) doi:10.1016/j.jadohealth.2017.10.008 Dostupno na: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5963277/>. Pristupljeno 1.8.20.
- 20 Bowler, DE, Buyung-Ali, LM, Knight, TM et al. A systematic review of evidence for the added benefits to health of exposure to natural environments. *BMC Public Health* 10, 456 (2010). Dostupno na: <https://doi.org/10.1186/1471-2458-10-456>. Pristupljeno 1.8.20.
- 21 Harvard TH Chan Nastavni zavod za javno zdravstvo. Schools for Health, Risk Reduction Strategies for Reopening Schools. Dostupno na: <https://schools.forhealth.org/wp-content/uploads/sites/19/2020/06/Harvard-Healthy-Buildings-Program-Schools-For-Health-Reopening-Covid19-June2020.pdf>. Pristupljeno 7.8.20.
- 22 School Streets Initiative. Dostupno na: <http://schoolstreets.org.uk/>. Pristupljeno 7.8.20.
- 23 880 Cities. What are School Streets? 30 May 2020. Dostupno na: <https://www.880cities.org/what-are-school-streets/>. Pristupljeno 1.8.20.
- 24 MIT Medical, Is it time to expand your “bubble”? 18 June 2020. Dostupno na: <https://medical.mit.edu/covid-19-updates/2020/06/expand-your-bubble>. Pristupljeno 1.8.20.
- 25 Centri za kontrolu i prevenciju bolesti. Protect Yourself When Using Transportation: Public transit, rideshares and taxis, micro-mobility devices, and personal vehicles. 26. svibnja 2020. Dostupno na: <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/daily-life-coping/using-transportation.html>. Pristupljeno 1.8.20.
- 26 Merdicinski fakultet Sveučilišta u Stanfordu. Why Air Pollution is Linked to Severe Cases of COVID-19. 17. Srpanj 2020. Dostupno na: <https://scopeblog.stanford.edu/2020/07/17/why-air-pollution-is-linked-to-severe-cases-of-covid-19/>. Pristupljeno 7.8.20.

27 Program UN-a za okoliš. Young and Old, Air Pollution Affects the Most Vulnerable 16 listopada 2018. Dostupno na: <https://www.unenvironment.org/news-and-stories/blogpost/young-and-old-air-pollution-affects-most-vulnerable>. Pristupljeno 10.8.20.

28 Parachute Canada, School Zone Safety and COVID-19 Webinar. Dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=86M3VXiB2iU>. Pristupljeno 7.8.20.

29 Metropolitan Centar za istraživanje jednakosti i transformacije škola. Guidance On Culturally Responsive-Sustaining School Reopenings: Centering Equity To Humanize The Process Of Coming Back Together. Dostupno na: <https://static1.squarespace.com/static/5bc5da7c3560c36b7dab1922/t/5ec68ebc23cff3478cd25f12/1590070973440/GUIDANCE+ON+CULTURALLY+RESPONSIVE-+SUSTAINING+RE-OPENING+%281%29.pdf>. Pristupljeno 1.8.20.

30 Centri za kontrolu i prevenciju bolesti. Considerations for K-12 Schools: Readiness and Planning Tool. Dostupno na: <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/downloads/community/School-Admin-K12-readiness-and-planning-tool.pdf>. Pristupljeno 10.8.20.

31 Odjel savezne države Kalifornije za obrazovanje. Stronger Together: A Guidebook For The Safe Reopening of California's Public Schools. June 2020. Dostupno na: <https://www.cde.ca.gov/ls/he/hn/documents/strongertogether.pdf>. Pristupljeno 10.8.20.

32 Američki institut za poduzetništvo. A Blueprint for Back to School. Svibanj 2020. Dostupno na: <https://www.aei.org/wp-content/uploads/2020/05/A-Blueprint-for-Back-to-School.pdf>. Pristupljeno 7.8.20.

33 Državna agencija za nadzor javnog školstva. Reopening Washington Schools 2020 District Planning Guide. Dostupno na: <https://www.k12.wa.us/sites/default/files/public/workgroups/Reopening%20Washington%20Schools%202020%20Planning%20Guide.pdf>. Pristupljeno 10.8.20.

34 SLOCAT (Partnerstvo o održivom prijevozu s niskom razinom ugljika). Mobility in cities: Building back better for the most vulnerable. 24 Jsrpnja 2020. Dostupno na: <https://slocat.net/mobility-in-cities-building-back-better-for-the-most-vulnerable/>. Pristupljeno 10.8.20.

35 Međuagencijsko vijeće Sjedinjenih Država za beskućništvo. Supporting Children and Youth Experiencing Homelessness during the COVID-19 Outbreak: Questions to Consider. 16 March 2020. Dostupno na: <https://www.usich.gov/tools-for-action/supporting-children-and-youth-experiencing-homelessness-during-the-covid-19-outbreak-questions-to-consider/>. Pristupljeno 7.8.20.

Objavio UNICEF
3 United Nations Plaza, New York, NY 10017, SAD
www.unicef.org
Natalie Draisin
Direktorica, predstavница ureda u Sjevernoj Americi i UN-a
n.draisin@fiafoundation.org
FIA Foundation
Joanne Vincenten
Stručnjakinja za zdravstvo, prevenciju ozljeda djece, zdravlje i okoliš
Sektor za zdravlje, Odjel za programe
jvincenten@unicef.org
UNICEF